

## **Recenzja rozprawy doktorskiej Pani Magdaleny Stachowiak**

**Temat: „Rysunki niepotrzebne – wizualne urealnienie przedmiotów i zjawisk nieistniejących. Konfrontacje z warsztatem twórczym.”**

---

**Recenzent: Sybilla Skaluba prof. ASP**

---

### **Dorobek dydaktyczny**

Doktorantka prezentuje imponujący i wszechstronny dorobek dydaktyczny, który rozwijała systematycznie od początku studiów doktoranckich. W ramach trzyletniej praktyki pedagogicznej w Pracowni Rysunku Kreatywnego prowadziła zajęcia z podstaw grafiki artystycznej dla studentów pierwszego roku, specjalizując się w technice kolografii. Jej praca została oceniona na tyle wysoko, że w latach 2019-2021 zatrudniono ją na stanowisku Asystenta w tej samej pracowni, gdzie prowadziła zajęcia z Rysunku Kreatywnego zarówno dla studentów polskich, jak i zagranicznych (Creative Drawing MFA in Printmaking), uczestnicząc również w przeglądach semestralnych i udzielaniu korekt.

Równoległe z działalnością uczelnianą doktorantka rozwijała szeroką aktywność pedagogiczną poza murami akademii. Wieloletnią współpracę łączy z Pracownią Plastyczną "Reja 17", gdzie oprócz uczestnictwa w zajęciach współorganizuje warsztaty oraz prowadzi media społecznościowe placówki. Kilkakrotnie realizowała warsztaty z rysunku, malarstwa i kolażu w Strzelińskim Ośrodku Kultury.

Od września 2024 roku doktorantka jest nauczycielem w Liceum Sztuk Plastycznych im. Stanisława Kopystyńskiego we Wrocławiu, prowadząc zajęcia z Projektowania Graficznego oraz przygotowując się do prowadzenia Rysunku i Malarstwa. Jej zaangażowanie zaowocowało utworzeniem Pracowni Sitodruku w szkole. Dodatkowo prowadzi zajęcia indywidualne w Społecznym Ognisku Artystycznym oraz wyklada Podstawy Projektowania we Wrocławskiej Szkole Fotografii AFA.

Należy podkreślić także aktywność organizacyjną doktorantki, która pełniła funkcję kuratorki międzynarodowych wystaw oraz reprezentowała doktorantów w samorządzie doktorantów i zarządzie Koła Naukowego ASP we Wrocławiu.

### **Dorobek artystyczny i naukowy**

Doktorantka wykazuje się niezwykle aktywną i wszechstronną działalnością artystyczną na arenie krajowej i międzynarodowej. Jej prace prezentowane były na licznych wystawach zbiorowych w kraju i za granicą, w tym na prestiżowych wydarzeniach takich jak: 7th Guanlan International Print Biennial w Chinach (2019), Bucharest International Print Biennale w Rumunii (2019), 8th International Triennial of Graphic Arts w Sofii (2019-2020), IV Bienal internacional de estampa "José Guadalupe Posada" w Meksyku (2019-2020), Drawing Biennial w Londynie (2021), oraz 2nd Print Biennale w Indiach (2020).

Za swoje osiągnięcia artystyczne otrzymała wyróżnienie honorowe w konkursie NAD\_RYSOWAD - VIII edycja Międzynarodowej Wystawy Rysunku Studenckiego w Toruniu (2018) oraz wyróżnienie w konkursie na stypendium im. Jerzego Grotowskiego

w zakresie sztuki we Wrocławiu (2023). Jej prace znajdują się w kolekcjach renomowanych instytucji, m.in. China Printmaking Museum w Shenzhen oraz National Museum of Romanian Literature w Bukareszcie.

Doktorantka aktywnie uczestniczyła w organizacji życia artystycznego uczelni, angażując się w przygotowanie licznych wystaw i konkursów serii "Grafika semestru" oraz Graficznych Kiermaszów Świątecznych. Pełniła funkcję kuratorki cyklu międzynarodowych wystaw "Powiązania i interakcje: Gdańsk, Wrocław, Wilno, Belgrad" (2020-2021).

Istotnym elementem jej działalności jest upowszechnianie sztuki poprzez organizację i współorganizację warsztatów, pokazów multimedialnych oraz projekt "Kino R17" w Pracowni Plastycznej "Reja 17". Była również uczestniczką rezydencji artystycznej w Domku Miedziorytnika we Wrocławiu (2021).

Dorobek doktorantki dokumentują liczne publikacje w katalogach wystaw oraz prezentacje w mediach (prasa, internet, telewizja). Przez cały okres studiów magisterskich i doktoranckich była aktywną uczestniczką Koła Naukowego Katedry Grafiki Artystycznej, a w roku akademickim 2019/2020 pełniła funkcję członka zarządu Koła oraz przewodniczącej komisji stypendialnej dla doktorantów.

Przedstawiony dorobek świadczy o wysokich kompetencjach artystycznych, pedagogicznych i organizacyjnych doktorantki oraz o jej systematycznym i konsekwentnym rozwoju twórczym.

### **Ocena rozprawy doktorskiej**

Rozprawa "Rysunki niepotrzebne – wizualne urealnienie przedmiotów i zjawisk nieistniejących. Konfrontacje z warsztatem twórczym" prezentuje interesującą koncepcję badawczą osadzoną w autentycznym doświadczeniu twórczym. Praca składa się z trzech zasadniczych części: historycznego wprowadzenia dotyczącego rysunku technicznego, teoretycznych rozważań nad pojęciem "rysunku niepotrzebnego" oraz dokumentacji procesu twórczego. Widoczna jest oryginalna koncepcja badawcza, przemyślana geneza projektu oraz szczegółowa dokumentacja procesu warsztatowego, jednak struktura pracy ujawnia pewne nierównowagi. Rozdział historyczny, obejmujący 26 stron, znacząco przeważa nad rozdziałami teoretycznymi (łącznie ok. 20 stron), a jego treść, choć kompetentnie napisana, funkcjonuje jako dość autonomiczna całość, słabiej zintegrowana z głównym nurtem argumentacji.

Autorka podejmuje ambitną próbę osadzenia swojej praktyki artystycznej w kontekście ontologii spekulatywnej i filozofii obrazu, odwołując się do istotnych koncepcji Flussera, Harmana i Baudrillarda, jednak ich wykorzystanie pozostaje na poziomie raczej sygnalizującym niż pogłębionym. Centralne pojęcie "rysunku niepotrzebnego" zostało zdefiniowane w dwóch kategoriach: funkcjonalnej (brak zastosowania praktycznego) i poznawczej (brak wartości informacyjnej). To interesujące rozróżnienie mogłoby zostać bardziej systematycznie rozwinięte, zwłaszcza że autorka następnie kwestionuje obie te kategorie, sugerując, że jej rysunki jednak posiadają wartość poznawczą i ontologiczną. Ta ambiwalencja jest produktywna konceptualnie, ale wymaga jaśniejszego rozwinięcia. Terminologia filozoficzna używana jest czasami zbyt swobodnie, brak precyzyjnego

rozdzielenia między ontologią bytu a ontologią obrazu, a szkoda że nie rozwinęto szerzej wątku "symulakrum" w kontekście imitacji rysunku technicznego. Niemniej autentyczna refleksja nad statusem ontologicznym obrazu oraz świadomość paradoksalnego charakteru "niepotrzebności" świadczą o głębokiej refleksji autorki nad własną praktyką twórczą.

Rozdział poświęcony "rysunkom niepotrzebnym w historii sztuki" prezentuje wartościowy przegląd praktyk artystycznych od Leonarda da Vinci po współczesność. Dobór przykładów jest trafny i pokazuje szerokie rozeznanie autorki w temacie, szczególnie udane są odniesienia do architektury spekulatywnej (Woods, Archigram) oraz designu spekulatywnego (Dunne & Raby). Zabrakło jednak głębszej analizy związków między własnymi pracami a prezentowanymi przykładami oraz wyraźnego określenia własnej pozycji w tym kontekście historycznym.

Warto w tym miejscu podkreślić, że praca doktorantki wpisuje się w szeroką i niezwykle żywotną współczesną dyskusję o statusie rysunku jako autonomicznego medium artystycznego. Ostatnie dwie dekady przyniosły znaczący wzrost zainteresowania rysunkiem zarówno w praktyce artystycznej, jak i w refleksji kuratorskiej oraz teoretycznej. Świadczą o tym liczne biennale i triennale rysunku organizowane na całym świecie – od Drawing Biennial w Londynie, przez Biennale Grafiki w Krakowie, Sofia International Triennial of Graphic Arts, po Guanlan International Print Biennial w Chinach, w których notabene doktorantka brała udział. Te wydarzenia pokazują, że rysunek przestał być traktowany wyłącznie jako medium pomocnicze czy szkicowe, a stał się pełnoprawnym polem eksperymentu artystycznego i teoretycznego.

Szczególnie istotny jest tutaj kontekst tzw. "expanded drawing" – rozszerzonego rozumienia rysunku, które obejmuje nie tylko tradycyjne techniki, ale także instalacje, performansy, działania cyfrowe i hybrydowe formy ekspresji. W tym nurcie mieszczą się między innymi działania prezentowane na Drawing Now Art Fair w Paryżu czy The Armory Show w Nowym Jorku, gdzie sekcje poświęcone rysunkowi zyskują coraz większe znaczenie. Praca doktorantki, choć osadzona w tradycyjnych technikach graficznych, wpisuje się w tę rozszerzoną perspektywę poprzez eksperymentowanie z "lumografiami" oraz refleksję nad ontologicznym statusem rysunku.

Warto również zauważyć, że w kontekście globalnych tendencji szczególnie zyskuje na znaczeniu nurt rysunku spekulatywnego i conceptualnego, który kwestionuje tradycyjne funkcje reprezentacji i dokumentacji. Prace prezentowane na Drawing Center w Nowym Jorku czy w ramach programu Drawing Room w Londynie pokazują rosnące zainteresowanie rysunkiem jako narzędziem myślenia wizualnego, eksperymentu ontologicznego i krytyki kulturowej. W tym kontekście koncepcja "rysunków niepotrzebnych" doktorantki może być odczytana jako głos w międzynarodowej dyskusji o granicach użyteczności, funkcjonalności i celowości w sztuce współczesnej.

Interesujące jest również, że w ostatnich latach obserwujemy renesans zainteresowania relacjami między rysunkiem technicznym, naukowym i artystycznym. Wystawy takie jak "Beautiful Science: Picturing Data, Inspiring Insight" w British Library czy "Thinking Machines: Art and Design in the Computer Age" w MoMA pokazują fascynację wizualizacjami naukowymi, diagramami i schematami jako formami estetycznymi. Prace doktorantki, wykorzystujące estetykę rysunku technicznego i izometrię, wpisują się w ten nurt zainteresowań, choć szkoda, że w rozprawie brak jest bezpośredniego odniesienia do tych współczesnych kontekstów wystawienniczych i kuratorskich.

Dokumentacja procesu twórczego stanowi najmocniejszą część rozprawy. Autorka szczegółowo i z pasją opisuje kolejne etapy pracy – od szkiców kolażowych, przez

eksperymenty z instrukcjami IKEA, po finalną serię grafik w technice akwaforty i "lumografie". Widoczna jest autentyczna fascynacja warsztatem i głęboka znajomość technik graficznych. Szczególnie wartościowe są fragmenty opisujące proces rysowania w werniksie na dużych formatach, eksperymenty z grawrowaniem laserowym i świadome odrzucenie tej metody jako zbyt "sterylnej", intuicyjne poszukiwania kompozycyjne i kolorystyczne oraz moment "odkrycia" izometrii jako struktury organizującej. Szczerość w opisywaniu wahań i poszukiwań, precyzyjne nazewnictwo techniczne oraz świadomość warsztatowa świadczą o dojrzałości twórczej autorki. Opis procesu mógłby jednak bardziej systematycznie łączyć się z teoretycznymi założeniami pracy.

Przedstawiona seria grafik dowodzi wysokiej sprawności warsztatowej i konsekwencji w realizacji założonego projektu. Prace operują specyficzną estetyką łączącą precyzję rysunku technicznego z ekspresją gestu artystycznego. Kompozycje są gęste, wielowarstwowe, balansujące między porządkiem geometrycznym a organicznym chaosem. Konsekwentna estetyka izometryczna, umiejętne wykorzystanie czystej linii jako dominanty, wyważone zastosowanie koloru oraz trafne tytuły nawiązujące do Lema ("Mimoid", "Symetriada", "Hydrops") tworzą spójny cykl artystyczny. Widoczna jest ewolucja od "pełnych konstrukcji" do "analiz" elementów, co świadczy o rozwoju koncepcji w trakcie realizacji projektu.

W kontekście międzynarodowych tendencji warto zauważyć, że prace doktorantki łączą w sobie kilka istotnych nurtów współczesnego rysunku. Z jednej strony odnajdujemy tu fascynację detalem, gęstością i "all-over composition" charakterystyczną dla takich artystów jak Julie Mehretu czy Mark Bradford (choć w innym medium). Z drugiej strony widoczna jest bliskość do estetyki post-internetowej i zainteresowania diagramami, schematami i wizualizacjami danych, które można obserwować w pracach artystów takich jak Tomás Saraceno czy Bureau d'études. Jednocześnie utrzymanie tradycyjnych technik graficznych i odrzucenie czysto cyfrowego wykonania lokuje te prace w nurcie "post-digital craftsmanship", który zyskuje na znaczeniu w odpowiedzi na dominację technologii cyfrowych.

Praca napisana jest językiem w większości płynnym i zrozumiałym. Autorka potrafi przekazywać skomplikowane zagadnienia w sposób przystępny, choć zauważalne są pewne nierówności stylistyczne – od bardzo osobistych, niemal dziennikowych fragmentów, po bardziej akademickie partie tekstu. Większa konsekwencja w stosowaniu terminologii filozoficznej oraz ujednolicenie poziomu narracji wzmocniłyby spójność całości.

Rozprawa "Rysunki niepotrzebne" to interesujący projekt łączący praktykę artystyczną z refleksją teoretyczną. Jego największą wartością jest autentyczność poszukiwań i konsekwencja w realizacji warsztatowej. Autorka udowadnia wysokie kompetencje techniczne i zdolność do systematycznej pracy twórczej. Stworzenie oryginalnej koncepcji badawczo-artystycznej, realizacja spójnej serii grafik na wysokim poziomie warsztatowym oraz dokumentacja procesu twórczego jako wartość poznawcza stanowią główne osiągnięcia tej rozprawy. Dalszy rozwój teoretyczny poprzez systematyczniejszą pracę z literaturą filozoficzną, lepsze zintegrowanie rozdziału historycznego z argumentacją główną, wyraźniejsze określenie własnej pozycji w kontekście współczesnej grafiki artystycznej oraz bezpośrednie odniesienie do aktualnych międzynarodowych dyskusji o statusie rysunku wzmocniłyby wartość poznawczą pracy. Włączenie refleksji nad funkcjonowaniem prac w kontekście współczesnych wydarzeń kuratorskich, takich jak wymienione wcześniej biennale i triennale, w których autorka brała udział, mogłoby także wzbogacić perspektywę badawczą rozprawy.

Praca spełnia wymogi rozprawy doktorskiej w dziedzinie sztuk plastycznych, łącząc kompetencje warsztatowe z refleksją teoretyczną i reprezentuje typ rozprawy, w której działalność artystyczna stanowi główny przedmiot badań, a tekst pełni funkcję towarzyszącą i interpretacyjną.

Finalnie, rekomenduję przyjęcie rozprawy do obrony, doceniając jej interdyscyplinarny charakter, warsztatowe zaangażowanie **Pani Magdaleny Stachowiak**, oraz potencjał do dalszego rozwoju badawczego i artystycznego.

PS.: Refleksja.

Figurama to jedno z najbardziej znaczących wydarzeń w obszarze rysunku w Polsce, choć jego charakter różni się od typowych biennale czy triennale grafiki. To przede wszystkim święto rysunku live, szkicu, urban sketching i ilustracji – ma wymiar bardziej demokratyczny i otwarty niż tradycyjne wystawy grafiki warsztatowej. W kontekście pracy doktorantki, którą recenzujemy, Figurama reprezentuje zupełnie inny nurt zainteresowania rysunkiem – skupiony na gestie, spontaniczności, rysunku z natury i bezpośrednim kontakcie z modelem. To podejście zdaje się być niemal antytezą precyzyjnych, wykalkulowanych "rysunków niepotrzebnych" powstających w długotrwałym procesie w technikach wkłesłodrukowych. Niemniej Figurama pokazuje, jak żywy i różnorodny jest obecnie polski ruch rysunkowy. Obok tradycyjnych wystaw grafiki (Biennale Grafiki w Krakowie, Międzynarodowe Triennale Grafiki w Krakowie) mamy właśnie takie oddolne inicjatywy jak Figurama, warsztaty miejskie typu Urban Sketchers czy cykliczne wydarzenia jak NAD\_RYSOWAD w Toruniu (w którym notabene doktorantka otrzymała wyróżnienie).

Szkoda, że w recenzowanej rozprawie zabrakło odniesienia do tej polskiej specyfiki – z jednej strony silnej tradycji grafiki warsztatowej (Wrocław, Kraków, Katowice), z drugiej rosnącego ruchu "codziennego rysunku" i urban sketching. Prace doktorantki sytuują się gdzieś pomiędzy – wykorzystują warsztat tradycyjny, ale podchodzą do niego z dystansem ironii i eksperymentu, kwestionując użyteczność i celowość, które w rysunku technicznym czy dokumentacyjnym są fundamentalne.

Figurama jako wydarzenie ma też inną funkcję społeczną – buduje wspólnotę rysowników, demokratyzuje dostęp do rysunku, pokazuje jego terapeutyczny i społeczny wymiar. To perspektywa, której w rozprawie o "rysunkach niepotrzebnych" w zasadzie nie ma – tam rysunek to przede wszystkim indywidualna praktyka conceptualna i warsztatowy eksperyment.

Szukając artystów działających w zbliżonej estetyce do doktorantki, warto zwrócić uwagę na kilka nazwisk, które regularnie pojawiają się na międzynarodowych wydarzeniach graficznych i rysunkowych:

**Matthew Ritchie** (USA) - jego prace łączą diagramy naukowe, schematy kosmologiczne i spekulatywne wizualizacje w gęste, wielowarstwowe kompozycje. Regularnie prezentowany na Drawing Center w Nowym Jorku, jego podejście do rysunku jako narzędzia myślenia o nieistniejących systemach jest bliskie koncepcji "rysunków niepotrzebnych".

**Sarah Sze** (USA) - choć bardziej znana z instalacji, jej rysunki i grafiki operują podobną

estetyką kumulacji, gęstości i quasi-technicznych schematów. Jej prace były prezentowane m.in. na Biennale w Wenecji.

**Jorinde Voigt** (Niemcy) - tworzy złożone notacje graficzne, diagramy i systemy wizualne, które balansują między precyzją naukową a ekspresją artystyczną. Jej prace pojawiały się na Drawing Now Paris oraz licznych europejskich biennale.

**Tomás Saraceno** (Argentyna/Niemcy) - wspominany już w rozprawie, jego rysunki i diagramy spekulatywnych struktur architektonicznych są bliskie estetyce doktorantki, choć działają w większej skali i z wyraźniejszym kontekstem ekologicznym.

**Timo Nasseri** (Niemcy/Iran) - jego prace oparte na geometrii islamskiej i matematycznych przekształceniach tworzą gęste, izometryczne struktury. Prezentowany na Sofia International Triennial of Graphic Arts.

**Troika** (kolektyw UK) - tworzą wizualizacje niemożliwych obiektów i spekulatywne diagramy techniczne. Ich estetyka "technical drawing gone wrong" jest bardzo bliska koncepcji doktorantki.

**Jim Holyoak** (UK) - jego rysunki techniczne fikcyjnych maszyn i niemożliwych konstrukcji balansują między precyzją inżynierską a absurdem. Regularnie wystawiany w Drawing Room London. Z polskich artystów warto wspomnieć o **Aleksandrze Waliszewskiej** - choć jej estetyka jest zupełnie inna, podobnie operuje gęstością, kumulacją i tworzeniem alternatywnych rzeczywistości w grafice. Regularnie prezentowana na międzynarodowych wydarzeniach graficznych.

Kluczowa różnica między tymi artystami a pracą doktorantki polega na tym, że wymienieni twórcy zazwyczaj wyraźniej definiują kontekst swojej pracy - czy to krytykę technokracji (Ritchie), refleksję nad percepcją (Sze), czy ekologię (Saraceno). Prace doktorantki pozostają bardziej autonomiczne estetycznie, co jest ich siłą, ale może też ograniczać ich odczytanie w międzynarodowym kontekście, gdzie sztuka conceptualna wymaga silniejszego dyskursu towarzyszącego.

Warto też zauważyć, że większość wymienionych artystów prezentowana jest nie tylko na wydarzeniach dedykowanych rysunkowi, ale również w głównym nurcie sztuki współczesnej - co może być wskazówką dla przyszłego rozwoju kariery doktorantki.